

УДК 94 (4) 323.273 «1918/1920»

МОНАРХІЧНА КОНТРРЕВОЛЮЦІЯ У ЦЕНТРАЛЬНІЙ І СХІДНІЙ ЄВРОПІ У ПЕРІОД ЗАВЕРШЕННЯ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ТЕРМІНОЛОГІЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ, ГЕОГРАФІЯ, ХРОНОЛОГІЯ

Дмитро Бондаренко

Інститут стратегічних досліджень і прогнозів трансатлантичних процесів
Україна, 65014, м. Одеса, вул. Маразліївська, 1, кор. А, оф. 8
e-mail: dbond70@gmail.com

Наприкінці Першої Світової війни відбувся розпад останніх династичних держав Європи: Російської й Австро-Угорської імперій, оскільки зречення імператора автоматично призводило до розпаду імперії за національним принципом [8, с. 13, 34]. Націоналізм замість монархізму. Суверенітет нації замінив собою суверенітет монарха. Лояльність престолу було замінено лояльністю нації. На території колишніх імперій утворилися нові незалежні держави, в яких, зазвичай, національне визволення поєднувалося із соціальною революцією, яка у деяких випадках стала чинником формування монархічної контрреволюції та спроби реставрації.

Незважаючи на чисельну історіографію Визвольних змагань, процес революції/контрреволюції все ще залишається малодослідженим у вітчизняній історіографії, хоча він є ключовим у розумінні причин втрати державності України та Дону і перемоги червоних. На жаль, в українській історичній науці цей період вивчається у відриві від загальних процесів Центральної та Східної Європи. Проте, між іншим, перемога контрреволюції та реставрація у формі Гетьманату Павла Скоропадського наближала Україну до Європи, оскільки аналогічні процеси відбувались у Фінляндії за часів регентства Карла Густава Маннергейма й Угорщині у період регентства Миклоша Горті.

Термін «монархічна контрреволюція» уперше було використано у негативному контексті більшовицьким лідером Л. Троцьким, зокрема, стосовно російських білих (генералів М. Юденича, Є. Міллера й адмірала О. Колчака) [18, с. 68]. У радянській історіографії термін «монархічна контрреволюція» набуває поширення у працях Г. Йоффе [10] та В. Зіміної [9], причому остання звертає увагу на факт орієнтації монархічної контрреволюції на Німеччину, об'єднавши реставраційні режими України, Дону, Естонії (чомусь виключивши Фінляндію), у протилежність республі-

канській контрреволюції, яка орієнтувалася на Антанту. Про орієнтацію на Німеччину монархічної російської контрреволюції до 11 листопада 1918 р. писав і П. Мілюков [14]. Головні відмінності монархічної контрреволюції від республіканської у Росії у більшості випадків були: відмова від гасла Установчих Зборів, безумовна реставрація монархії, визнання результатів Брест-Литовської мирної угоди та незалежності нових держав, що виникли після розпаду Російської імперії. Єдиним винятком був адмірал О. Колчак, який відстоював принцип Всеросійських Установчих Зборів. Республіканська контрреволюція у Росії, в основі якої була Добровольча армія, відстоювала принцип «Єдиної та неподільної Росії», тому не визнавала будь-яких територіальних змін, що сталися після розпаду Російської імперії, навіть незалежності Фінляндії та Польщі. Саме цей факт і призвів до поразки російських білих [3; 14, с. 78].

Монархічна контрреволюція у нових державах, що виникли на території колишніх Російської й Австро-Угорської імперій була трьох типів. Перший – класичний династичний роялізм: відновлення скинутої династії. У Росії лідерами були генерали М. Юденич, Є. Міллер, герцог Г. Лейхтенбергський, князь А. Лівен, П. Бермонд-Авалов. Другий – класичний національний роялізм, що поєднував у собі лояльність нації та новому престолу: відновлення національної монархії шляхом обрання нової династії: в Угорщині – адмірал М. Горті, у Фінляндії – голова Сенату П.Е. Свінгууд. Третій – умовно кажучи «експорт-монархізм», прагнення керівництва нових, навіть республіканських держав до повалення більшовизму та відновлення монархії у Росії, як засіб забезпечення безпеки та незалежності своєї суверенної держави: у Фінляндії – генерал барон К.Г.Е. Маннергейм, в Україні – гетьман генерал П. Скоропадський, на Дону – отаман генерал П. Краснов, в Естонії – підполковник Й. Лайдонер. Отже, важливим чинником вини-

кнення монархічної контрреволюції – наявність національного лідера, який сповідував монархічні погляди, тобто поєднував у собі лояльність нації та колишньому престолу.

Треба зазначити, що всі голови нових держав-монархії залишили спогади (Карл Густав Маннергейм [13], Павло Скоропадський [16], Петро Краснов [12], Миклош Горті [22]), проте, всі вони не дають повної картини формування монархічної контрреволюції, а лише короткий опис подій.

У світовій історичній науці поширено думку, що реставраційні режими Фінляндії, України та Дону 1918 року були базами всеросійської реставрації [1, с. 99-100, 125, 139, 159; 3; 4, с. 137; 5, с. 192; 25, р. 56]. Проте, як зазначив О. Геруа, бази не могли стати рушійною силою контрреволюції [5, с. 192]. На територіях держав-баз формувалися збройні загони російської контрреволюції. Крім держав-баз, треба звернути увагу на ще один чинник монархічної контрреволюції як держави-інтервенти. У російському випадку це були Німеччина й Австро-Угорщина, а в угорському – Румунія. Проте, Німеччині не вдалося реставрувати монархію у Росії, натомість реставрація монархії в Угорщині відбулася саме через перемогу румунського війська над угорською червоною армією, оскільки угорські білі війська були дуже слабкими та нечисленними і формувались за підтримки румунської королівської армії [20, р. 32, 34; 27, р. 148, 156-157].

Перемога контрреволюції та перехід до реставраційних режимів відбувались по-різному. У Фінляндії – 18 серпня 1918 р. Сейм проголошує Велике князівство Фінляндське Королівством; 9 жовтня 1918 р. Сейм обрав королем Фридриха-Карла Гессен-Кассельського, який через поразку Німеччини та тиск з боку країн Антанти відкрісся від корони 12 грудня 1918 р., регентом Королівства було призначено генерала барона Карла Густава Еміля фон Маннергейма [1, с. 101; 13, с. 142-143, 145-147, 151; 23, р. 124-125; 28, р. 112-113]. В Україні – гетьманський переворот та обрання Гетьманом Української Держави генерала Павла Скоропадського з'їздом хліборобів 29 квітня 1918 р. На Дону – обрання Кругом Отаманом генерала Петра Краснова 16 травня 1918 р. та проголошення незалежності Всевеликого Війська Донського 18 травня 1918 р. [12, с. 191-198; 21, р. 74-75]. В Угорщині – проголошення Національними Зборами адмірала М. Горті регентом Королівства 1 березня 1920 р. [22, р. 130-131]. Король Угорщини Карой IV офіційно не відкрісався від корони, але його намагання повернути пре-

стол у Будапешті зустріли рішучий дипломатичний опір з боку країн Антанти. Саме чинник Антанти вимусив два королівства (Фінляндію й Угорщину) існувати без короля. Реставрація у Фінляндії та на Дону відбулася власними силами шляхом перемоги над червоною навалою. В Україні й Угорщині контрреволюцію було принесено багнетами інтервентів: німців та австро-угорців в Україні та румунів в Угорщині.

Реставрація відбувалася теж з певними особливостями. В Україні, Угорщині та на Дону це було відновлення дореволюційного законодавства. У Фінляндії – відновлення 9 серпня 1918 р. дії Конституції 1772 року. В Україні було введено «Закони про тимчасовий державний устрій України» 29 квітня 1918 р. На Дону «Основні Закони Всевеликого Війська Донського» 17 травня 1918 р. Якщо у Фінляндії й Угорщині було відновлено монархію, як форму правління у державі, то особливостями України та Дону було те, що монархії – голови держав, що прагнули відновлення монархії у Росії, очолювали республіканські за формою правління країни. При цьому вони (барон Карл-Густав фон Маннергейм, Павло Скоропадський, Петро Краснов), прагнули збереження незалежності своїх країн у випадку відновлення монархії у Росії. Наприклад, К.-Г. фон Маннергейм вважав, що Королівство Фінляндія повинна прийняти діяльну участь у відновленні монархії у Росії, оскільки «така послуга, стала б основою для майбутніх дружніх відносин» [13, с. 177-178]. Гетьман Павло Скоропадський також був прихильником того, щоб Українська Держава стала базою Всеросійської реставрації [7, с. 126; 15, с. 259; 17, с. 11, 13, 15, 17, 27-28, 105-106; 24, р. 135, 140, 144-147, 162, 219-220, 238-240, 272]. Навіть так звана грамота Гетьмана про федерацію з майбутньою найбільшовицькою Росією від 15 листопада 1918 р., як справедливо зазначив О. Юрченко, не відміняла незалежності України, оскільки не заперечувала принципам III та IV Універсалів Центральної Ради [19, с. 210]. Для отамана П. Краснова самостійність Дону в умовах всеросійської реставрації була непорушною за принципом «Хай живе цар у Москві, а ми, козаки на Тихому Дону!» [12, с. 193, 215].

На відміну від нових держав, серед різних груп монархічної контрреволюції власне у Росії не було єдиного погляду на питання самовизначення націй і визнання нових держав. Так, наприклад, генерал М. Юденич визнавав незалежність Фінляндії та Естонії, генерал Є. Міллер визнавав незалежність Фінляндії та

її територіальні домагання, але адмірал О. Колчак, незважаючи на міжнародне визнання нових держав, що виникли на території колишньої Російської імперії, продовжував займати позицію, що тільки майбутні Всеросійські Установчі Збори мають повноваження щодо територіальних змін Росії та визнання нових держав, незважаючи на визнання деяких з них Лігою Націй (наприклад, Фінляндії, пізніше країн Балтії). Більш того, О. Колчак твердо стояв на позиції невизнання Фінляндії й Естонії навіть тоді (весною 1919 року), коли це могло б зіграти вирішальну роль у боротьбі за Петроград [2, с. 59, 64; 11, с. 87, 93, 97-98, 100]. К.Г. Маннергейм був готовий зайняти Петроград в обмін на визнання незалежності Фінляндії з боку Росії [11, с. 103, 105-106]. Крім М. Юденича й Є. Міллера, генерали В. Гурко й О. Геруа у травні 1919 р. вимагали від адмірала О. Колчака визнання незалежності Фінляндії та Естонії, але він не пішов на поступки [11, с. 113-114, 117, 119-121, 135, 137-140]. Лідери російської монархічної контрреволюції у нових державах, зокрема, у Фінляндії й Естонії, на відміну від О. Колчака, охоче визнавали незалежність нових держав, у тому числі тому, що уряди цих держав активно постачали зброю, амуніцію й уніформу російським білим військовим формуванням [6, с. 289].

Отже, визначимо географічні рамки монархічної контрреволюції у Центральній і Східній Європі після розпаду Російської й Австро-Угорської імперій: це, перш за все, нові країни: Фінляндія, Естонія, Україна, Дон, Угорщина. Тільки у двох з них (Фінляндія й Угорщина) монархічна контрреволюція перемогла. Естонія зберегла свою незалежність, у тому числі завдяки фінській допомозі та російським білогвардійським частинам.

Україна не зберегла свою незалежність через постання соціалістів і вторгнення російських більшовиків. Дон втратив незалежність через наступ російських білих республіканців і тиск з боку Антанти. Інші нові держави, що виникли після розпаду двох імперій, не були базами контрреволюції та взагалі у них монархічні настрої не були поширені.

Питання періодизації монархічної контрреволюції вперше було поставлене полковником А. Зайцовим, який органічно пов'язував поразку Німеччини у Першій світовій війні з поразкою російської монархічної контрреволюції [8]. Він мав рацію, оскільки саме тиск союзників змусив зректися з престолу короля Фінляндії Фрідріх Карла, видати «Грамоту про федерацію» Гетьмана України Павла Скоропад-

ського, подати у відставку донського отамана Петра Краснова, та так і не зайняти престолу ані короля Угорщини Кароя IV, ані ерцгерцога Йосипа Августа.

А. Зайцов визначив такі головні етапи російської контрреволюції [8, с. 28]:

1. Боротьба до австро-німецької інтервенції (жовтневий переворот 7 листопада 1917 р. – 18 лютого 1918 р.);

2. Австро-німецька інтервенція (лютий – травень 1918 р.);

3. Формування контрреволюції (травень – вересень 1918 р.);

4. Осінь 1918 р. (закінчення Першої світової війни 11 листопада).

11 листопада 1918 р. А. Зайцов називає «траурним днем російської контрреволюції», оскільки «День перемир'я не став початком світової боротьби з більшовизмом» [8, с. 333-334]. П. Мілюков також звернув увагу, що саме до поразки Німеччини 11 листопада 1918 р. все ще існувала можливість побороти більшовизм у Росії, та саме перемога Антанти не дала можливість розбити червоних [14, с. 16, 75].

Отже, дослідники пов'язували завершення Першої світової війни з поразкою монархічної контрреволюції у Росії. Таким чином, слід звернути увагу на те, що кульмінацією монархічної контрреволюції у Росії було створення Брест-Литовської системи міжнародних відносин. Початком монархічної контрреволюції у Східній Європі може слугувати дата 26-27 січня 1918 р., тобто початок війни між РСФРР і Королівством Румунія та Визвольної війни у Фінляндії. Кінцевою датою у масштабах всієї Центральної та Східної Європи монархічної контрреволюції слід назвати підписання Тріанонської мирної угоди 4 червня 1920 р., яка закріпила кордони та міжнародне визнання Королівства Угорщини, та Тартуської мирної угоди 14 жовтня 1920 р., що поставила крапку у війні між РСФРР та Фінляндією, тобто, фактично, завершення Першої світової війни до підписання всіх угод післявоєнного мирного урегулювання. По окремих країнах, то це може виглядати так:

1. **Фінляндія** (Велике князівство (1809-1917 рр.), **Королівство** (18 серпня 1918 р. – 17 липня 1919 р.) , республіка з 17 липня 1919 р.):

- Визвольна війна (27 січня – 16 травня 1918 р.);

- Проголошення королівства (18 серпня 1918 р.);

- Обрання королем Фрідріха Карла (9 жовтня 1918 р.);

- Зречення Фрідріха Карла (12 грудня 1918 р.);

- Регент барон Кар Густав Еміль Маннергейм (12 грудня 1918 р. – 17 липня 1919 р.).

2. **Україна** (УНР 20 листопада 1917 р. – 29 квітня 1918 р., **Українська Держава** 29 квітня – 17 грудня 1918 р.):

- Інтервенція Німеччини й Австро-Угорщини, визволення України від більшовиків (18 лютого – 12 червня 1918 р.);

- Проголошення генерала Павла Скоропадського Гетьманом всієї України (29 квітня 1918 р.);

- Падіння Гетьманату (14 грудня 1918 р. відставка Гетьмана, 17 грудня 1918 р. ліквідація Української Держави).

3. **Дон (Всевелике Військо Донське)** (7 листопада 1917 р. – 15 лютого 1919 р.):

- Визвольна війна (28 листопада 1917 р. – 18 травня 1918 р.);

- Обрання отаманом генерала Петра Краснова (16 травня 1918 р.), проголошення незалежності Всевеликого Війська Донського (18 травня 1918 р.);

- Відставка Петра Краснова, окупація Дону Добровольчою армією (15 лютого 1919 р.).

4. **Угорщина (Королівство Угорщина)** (до 12 листопада 1918 р.), Угорська радянська республіка (21 березня – 6 серпня 1919 р.), Королівство Угорщина з 6 серпня 1919 р.):

- Король Карой IV (до 12 листопада 1918 р.);

- Угорська народна республіка (12 листопада 1918 р. – 21 березня 1919 р.);

- Угорська радянська республіка (21 березня – 6 серпня 1919 р.);

- Угорсько-румунська війна (16 квітня – 4 серпня 1919 р.);

- Відновлення монархії в Угорщині (7 серпня 1919 р., регент фельдмаршал ерцгерцог Йосип-Август).

- Проголошення адмірала Міклоша Горті регентом (1 березня 1920 р.).

Як наслідок в Європі винили два королівства без короля: Фінляндія й Угорщина, ліквідовано Угорську радянську республіку, як джерело більшовицької експансії в Європі, збережено монархію у Румунії. Оскільки через невідступність значної частини російських білих не вдалося реставрувати монархію у Росії, то Фінляндія та Румунія стали флангами антибільшовицького санітарного кордону. Фінляндія – щитом Скандинавії, Румунія – Балкан.

Загалом можна визнати період монархічної контрреволюції у Центральній і Східній Європі незалежно від наслідків: 26 січня 1918 р. –

1 березня 1920 р., тобто від нападу радянської Росії на Королівство Румунія та Велике князівство Фінляндія до проголошення адмірала М. Горті регентом Королівства Угорщина. Середині періоду слід особливо виділити етап від початку німецької й австро-угорської інтервенції у Східній Європі до Комп'єнського перемир'я (18 лютого – 11 листопада 1918 р.), оскільки поразка Німеччини призвела до падіння Гетьманату в Україні, та втрати державності України та Дону; й угорсько-румунської війни (16 квітня – 6 серпня 1919 р.), оскільки поразка червоних у цій війні призвела до реставрації монархії в Угорщині.

Таким чином, монархічна контрреволюція виникла у деяких нових незалежних державах, що повстали внаслідок повалення Російської й Австро-Угорської імперій і пережили соціальні революції (Фінляндія, Україна, Дон, Угорщина). Важливим чинником монархічної контрреволюції була наявність національних лідерів-монархістів серед військових і політичних кругів нових держав, незважаючи на форму правління. Реставрація відбувалась або власними силами через визвольні війни (Фінляндія та Дон), або через зовнішню інтервенцію монархічних держав (Україна й Угорщина). Остаточна перемога монархічної контрреволюції відбулася тільки у двох державах: Фінляндії й Угорщині, причому тільки у Фінляндії власними силами шляхом Визвольної антибільшовицької війни. В Угорщині монархічна контрреволюція була принесена румунською інтервенцією, як наслідок перемоги Королівства Румунії у війні з Угорською радянською республікою. Проте, монархію було збережено тільки в Угорщині, оскільки з прийняттям нової Конституції Фінляндії у 1919 році було проголошено республіку.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Ахтамзян А. От Бреста до Кия. Провал антисоветской политики германского империализма в 1918 году. Москва: Из-во ИМО, 1963. 220 с.
2. Белофинны на службе англо-французских интервентов в 1919 г. / введ. ст. Г. Костомарова // Красный архив. 1940. № 1 (98). С. 31-65.
3. Валь Э. фон. Значение и роль Украины в вопросе освобождения России от большевиков на основании опыта 1918-1920 гг. Таллинн, 1937. 72 с.
4. Германская восточная политика в Новое и Новейшее время. Проблемы истории и историографии / ред. В. Волков. Москва: Наука, 1974. 280 с.
5. Геруа А. Стихия Гражданской войны // Военная мысль в изгнании. Творчество русской военной эмиграции. Москва: Военный университет, 1999. С. 173-197.
6. Горн В. Гражданская война на Северо-западе России // Деникин-Юденич-Врангель / сост. С. Алексеев, предисл. Н. Мещерякова. Москва; Ленинград: Госиздат, 1927. С. 265-348.
7. Документы Германского посла в Москве Мирбаха // Вопросы истории. 1971. № 9. С. 120-129.

8. Зайцов А. 1918: очерки истории Русской Гражданской войны. Москва: Кучково поле, 2006. 368 с.
9. Зимица В. Крах германфильской монархической контрреволюции на Юге России в годы Гражданской войны и интервенции. Калинин, 1989. 88 с.
10. Иоффе Г. Крах российской монархической контрреволюции. Москва, 1977. 320 с.
11. Колчак и Финляндия / вступ. ст. Н. Нелидова // Кра- сный архив. 1929. Т. 2 (33). С. 82-89.
12. Краснов П. Всевеликое Войско Донское // Архив Рус- ской революции: В 22 т. Т. 5. Москва: Терра: Политиздат, 1991. С. 190-321.
13. Маннергейм К.Г. Мемуары. Москва: Вагриус, 1999. 510 с.
14. Милуков П. Россия на переломе: большевистский период Русской революции. В 2-х т. Париж, 1927. Т. II: Анти- большевистское движение. IX, 281 с.
15. Россия и Украина. Из дневников Н. Могилянського и писем к нему П. Скоропадского 1919-1926 / публикация А. Сергеева // Минувшее. Исторический альманах. Вып. 14. Москва; Санкт-Петербург, 1993. С. 253-274.
16. Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918. Київ; Філадельфія, 1995. 493 с.
17. Скоропадський П. «Україна буде!» Из воспоминаний / публикация А. Варлыго // Минувшее. Вып. 17. Москва;

Санкт-Петербург, 1994. С. 7-115.

18. Троцкий Л. Между империализмом и революцией. Москва: Директ-Медиа, 2015. 249 с.
19. Юрченко О. Українсько-російські стосунки після 1917 в правовому аспекті. Мюнхен, 1971. 402 с.
20. Bernad D., Kliment Ch. Magyar Warriors. The History of the Royal Hungarian Armed Forces, 1919-1945. Vol. I. Solihull: Helion & Co. Ltd., 2015. 404 p.
21. Footman D. Civil War in Russia. New York, 1961. 328 p.
22. Horthy N. Memoirs. Safety Harbor: Simon Publications, 2000. 348 p.
23. Jussila O., Hentila S., Nevakivi J. From Grand Duchy to A Modern State. A Political History of Finland Since 1809. London: Hurst and Co., 1995. 384 p.
24. Kenez P. Civil War in South Russia, 1918. The First Year of the Volunteer Army. Berkeley; Los-Angeles; London: California University Press, 1971. 351 p.
25. Kenez P. Civil War in South Russia, 1919-1920. Berkeley; Los-Angeles; London: California University Press, 1977. 378 p.
26. Kirby D. Finland in the Twentieth Century. London: Hurst & Co., 1979. 253 p.
27. Preda D., Prodan C. Romania in WWI. A Concise History. Saarbrücken: Lambert Academic Publishing, 2012. 187 p.
28. Puntala L. The Political History of Finland 1809-1966. London: Heinemann Ltd, 1975. 248 p.

Бондаренко Дмитро Монархічна контрреволюція у Центральній і Східній Європі у період завершення Першої світової війни: термінологія, класифікація, географія, хронологія

На завершальному етапі Першої світової війни у результаті розпаду Російської й Австро-Угорської імперій виникли нові незалежні держави. У деяких з них (Фінляндії, Україні, Дону, Угорщині) після соціальних революцій і більшовицької навали відбулася реставрація, або власними силами через визвольні війни (Фінляндія, Дон), або через інтервенцію країн-монархій (Німеччини й Австро-Угорщини в Україну, Румунії в Угорщину). Незважаючи на форму правління: монархія (Фінляндія й Угорщина) чи республіка (Україна та Дон) на чолі нових держав були лідери, що сповідували монархічні погляди. Деякі з них стояли на платформі національної монархії (адмірал регент М. Горті), й інші намагалися реставрувати монархію у Росії, як засіб збереження суверенітету власних держав, тобто – експорт-монархізму (генерал регент К.Г. Маннергейм, генерал гетьман П. Скоропадський, генерал отаман П. Краснов).

Поразка Німеччини призвела до падіння реставраційних режимів в Україні та на Дону, і навіть суверенітету цих держав. Монархію у Фінляндії теж було замінено республіканським устроєм. Збережено було лише монархію в Угорщині завдяки інтервенції з боку Королівства Румунії.

Ключові слова: монархічна контрреволюція, реставрація, інтервенція, монархізм, династична державність, національна держава, національний монархізм, експорт-монархізм, Королівство Фінляндія, Українська Держава, Всевелике Військо Донське, Королівство Угорщина, король Фрідріх Карле, генерал регент барон Карл Густав Еміль Маннергейм, генерал гетьман Павло Скоропадський, генерал отаман Петро Краснов, король Карой IV, адмірал регент Миклош Горті

Бондаренко Дмитро Монархическая контрреволюция в Центральной и Восточной Европе в период завершения Первой Мировой войны: терминология, классификация, география, хронология

На завершающем этапе Первой мировой войны в результате распада Российской и Австро-Венгерской империй возникли новые независимые государства. В некоторых из них (Финляндии, Украине, Дону, Венгрии) после социальных революций и большевистского нашествия произошла реставрация, или собственными силами в результате освободительных войн (Финляндия, Дон), или благодаря интервенции стран-монархий (Германии и Австро-Венгрии в Украину, Румынии в Венгрию). Несмотря на форму правления: монархия (Финляндия и Венгрия) или республика (Украина и Дон) лидеры новых государств исповедовали монархические взгляды. Некоторые из них стояли на платформе национальной монархии (адмирал регент М. Хорти), а другие пытались реставрировать монархию в России, как средство сохранения суверенитета собственных государств, то есть так называемый экспорт-монархизм (генерал регент К.Г. Маннергейм, генерал гетман П. Скоропадский, генерал отаман П. Краснов).

Поражение Германии привело к падению реставрационных режимов в Украине и на Дону и даже суверенитета этих государств. Монархию в Финляндии сменила республика путем принятия новой Конституции. Сохранено было монархию только в Венгрии благодаря интервенции со стороны Королевства Румынии.

Ключевые слова: монархическая контрреволюция, реставрация, интервенция, монархизм, династическая государственность, национальное государство, национальный монархизм, экспорт-монархизм, Королевство Финляндия, Украинская Держава, Всевеликое Войско Донское, Королевство Венгрия, король Фридрих Карле, генерал регент барон Карл Густав Эміль Маннергейм, генерал гетман Павел Скоропадский, генерал отаман Петр Краснов, король Карой IV, адмирал регент Миклош Хорти

Bondarenko Dmytro Monarchist Counterrevolution in Central and Eastern Europe in the Final Period of First World War: Terminology, Classification, Geography, Chronology

At the end of the First World War, because of the collapse of the Russian and Austro-Hungarian Empires, new independent states was found. In some of them (Finland, Ukraine, Don, Hungary), after social revolutions and the Bolshevik invasion, took place a restoration by their own forces because of the Liberation Wars (Finland, Don), or by the intervention of the monarchies (in Ukraine and Hungary). Despite the form of government: the monarchy (Finland and Hungary) or the republic (Ukraine and

Don) the leaders of the newly states confessed monarchical views. Some of them stood on the platform of the national monarchy (Admiral Regent M. Horthy), while others attempted to restore the monarchy in Russia as a way of security of the sovereignty of their own states, so that is so-called the export-monarchism (General Regent C.G. Mannerheim, General Hetman P. Skoropadsky, General Ataman P. Krasnov).

The defeat of Germany in World War I led to the downfall of the restoration regimes in Ukraine and in Don and even to the collapse of sovereignty of these states. The monarchy in Finland was replaced by the republic, after new Constitution was accepted. The only Hungary managed to save the monarchy due to Romanian intervention.

Keywords: *monarchist counterrevolution, restoration, intervention, monarchism, dynastic statehood, nation-state, national monarchism, export-monarchism, Kingdom of Finland, Ukrainian State, Almighty Don Host, Kingdom of Hungary, king Frederick Charles, general regent baron Carl Gustav Emil Mannerheim, general hetman Pavel Skoropadsky, general ataman Petr Krasnov, king Charles IV (Karoly IV), admiral Miklos Horthy*

Надійшла до редакції 21.01.2018 р.